

Дата: 11-08-25

Клас: 6-А

Предмет: Мова. Література.

Завдання:

I. Мова — 1. Ст. 172, „Щоденник“ —
перекласти текст до зомента,
підкреслити слова з анострофом.
Якщо влітку пояснити правоксе.

2. Підготуватися до Тешеду „Аносроф.
М'який знак“, Буду збирати зомити!

II. Літ-ра — 1) У. Франко „Зарбований
Лис“ — прочитати, влітку розмовідати (ст. 61-63)

2) вірш „Дощ“ — розказати, якщо ще не
розказали.

Іван ФРАНКО (1856–1916)

Іван Якович Франко народився в с. Нагуєвичі на Львівщині. Він був поетом, прозаїком, драматургом, літературознавцем, ученим, перекладачем, політичним діячем, критиком. Але, крім цього, знаходив час, щоб писати дивовижні казки для дітей.

Іван Якович мав одну доньку і трьох синів. Коли вони були ще зовсім маленькі, він щовечора розповідав їм на ходу складені казки, які згодом записав на папері й видав окремою книжкою. Діти дуже любили цікаві розповіді, вони сиділи в батька на колінах і з відкритими від здивування ротами ловили кожне слово.

Збірка казок Івана Франка «Коли ще звірі говорили» донині дуже популярна. До неї увійшло 50 казок, серед яких і «Фарбований Лис». Ці твори змушують дітей сміятися і думати, розбуджують цікавість і любов до природи.

Тож помандруймо разом з Іваном Франком до лісового царства, де жив хитрий Лис Микита.

ФАРБОВАНИЙ ЛИС

КАЗКА (Скорочено)

Жив собі в однім лісі Лис Микита, хитрий-прехитрий. Кілька разів гонили його стрільці, травили його псами, заставляли на нього заліза¹ або підкидали йому затруєного м'яса – нічим не могли йому доїхати кінця. Лис Микита кпив² собі з них, оминав усякі небезпеки, ще й інших своїх товаришів остерігав. А вже як вибрався на лови – чи то до курника, чи до комори, то не було смілішого, вигадливішого та спритнішого злодія над нього. Дійшло до того, що він не раз у білий день вибирався на полювання і ніколи не вертав з порожніми руками.

Се незвичайне щастя та його хитрість зробили його страшенно гордим. Йому здавалося, що нема нічого неможливого для нього.

– Що ви собі думаєте! – величався він перед своїми товаришами. – Досі я ходив по селах, а завтра в білий день піду до міста і просто з торговиці³ курку вкраду.

– Ет, іди, не говори дурниць! – вмовляли його товариші.

– Що, дурниць! Ану, побачите! – гарячкував Лис.

– Побачимо або й не побачимо. Там пси купами по вулицях ходять, то вже хіба б ти перекинувся в блоху, щоб тебе не побачили й не роздерли.

¹ Залізо – тут: пастка.

² Кпивти – глузувати.

³ Торговиця – великий базар.

– От же побачите, і в блоху не перекинуся, і не роздурить мене! – товк своє Лис.

Але сим разом бідний Микита таки перечислився¹. Поміж коноплі та кукурудзи він заліз безпечно аж до передмістя; огородами, перескакуючи плоти та ховаючися між яриною, дістався аж до середмістя. Але тут біда! Треба було хоч на коротку хвилю вискочити на вулицю, збігати на торговицю і вернути назад. А на вулиці й на торговиці крик, шум, гармидер, вози скриплять, колеса туркочуть, коні гримлять копитами, свині квичуть, селяни гопкають – одним словом, клекіт такий, якого наш Микита і в сні не бачив, і в гарячці не чув.

Але що діяти! Наважився, то треба кінчити те, що зачав.

Не встиг він добігти до торговиці, коли йому настрічу біжить Пес, з іншого боку надбігає другий, там видить третього. Псів уже наш Микита не обдурить. Зараз занюхали, хто він, загарчали та й як не кинуться до нього! Господи, яке страхіття! Наш Микита скрутився, мов муха в окропі: що тут робити? куди дітися? Недовго думаючи, він шмигнув у найближчі отворені сіни, а із сіней на подвір'я. Скулився тут і роздивляється, куди б то сховатися, а сам надслухує, чи не біжать пси. Ого! Чути їх! Уже близько! Бачить Лис, що на подвір'ї в куті стоїть якась діжка. От він, недовго думаючи, скік у діжку та й сховався.

Щастя мав, бо ледве він щез у діжі, коли надбігли пси цілою купою, дзявкаючи, гарчачи, нюхаючи.

– Тут він був! Тут він був! Шукайте його! – кричали передні.

Ціла юрба кинулася по тісенькім подвір'ї, по всіх закутках, порпають, нюхають, дряпають – Лиса ані сліду нема. Кілька разів підходили й до діжі, але негарний запах, який ішов від неї, відгонював їх. Вкінці, не знайшовши нічого, вони побігли далі. Лис Микита був урятований.

Урятований, але як!

У діжі, що так несподівано стала йому в пригоді, було більше як до половини синьої, густо на олії розведеної фарби. Бачите, у тім домі жив маляр, що малював покої, паркани та садові лавки.

Майже вмираючи зо страху, бідний Лис Микита мусив сидіти в фарбі тихо аж до вечора. Аж коли смерклося, Лис Микита прожогом вискочив із своєї незвичайної купелі², перебіг вулицю і, не спостережений ніким,

¹ Перечислитися – перемудрити.

▲ Олег Кіналь. Ілюстрація до книжки «Фарбований Лис»

² Купіль – ванна, також купання.

ускочив до садка, а відси бур'янами, через плоти, через капусти та кукурудзи чкурнув до лісу. Він ускочив у першу-ліпшу порожню нору, розгорнув листя, зарився в ньому з головою і заснув справді, як по купелі.

Чи пізно, чи рано встав він на другий день, сього вже в книгах не записано, – досить, що, вставши з твердого сну, позіхнувши смачно і сплюнувши тричі в той бік, де вчора була йому така немила пригода, він обережненько, лисячим звичаєм, виліз із нори. Глип-глип! Нюх-нюх! Усюди тихо, спокійно, чисто. Заграло серце¹ в лисячих грудях. «Саме добра пора на полювання!» – подумав. Але в тій хвили зирнув на себе – господи! Аж скрикнув неборачисько. А се що таке? З переляку він кинувся тікати, але ба, сам від себе не втечеш! Зупинився і знов придивляється: та невже се я сам? Невже се моя шерсть, мій хвіст, мої ноги? Ні, не пізнає, не пізнає, та й годі! Якийсь дивний і страшний звір, синій-синій, з препоганим запахом, покритий не то лускою, не то якимись колючими гудзами, не то їжакови-ми колючками, а хвіст у нього – не хвіст, а щось таке величезне і важке, мов довбня² або здоровий ступернак³, і також колюче.

Став мій Лис, оглядає те чудовище, що зробилося з нього, обнюхує, пробує обтріпатися – не йде. Пробоє обкачатися в траві – не йде! Пробоє дряпати з себе ту луску пазурами – болить, але не пускає! Пробоє лизати – не йде! Надбіг до калюжі, скочив у воду, щоб обмитися з фарби, – де тобі! Фарба олійна, через ніч у теплі засохла добре, не пускає. Роби що хочеш, небоже Микито!

У тій хвили де не взявся Вовчик-Братик. Він ще вчора був добрий знайомий нашого Микити, але тепер, побачивши нечуваного синього звіра, усього в колючках та гудзах і з таким здоровенним, мов із міді вилитим, хвостом, він аж завив з переляку, а отямившись, як не пішов утікати – ледве хлипає! Подибав у лісі Вовчицю, далі Ведмедя, Кабана, Оленя – усі його питають, що з ним, чого так утікає, а він тільки хлипає, баньки витріщив та, знай, тільки лепоче:

- Он там! Он там! Ой, та й страшне ж! Ой! Та й люте ж!
- Та що, що таке? – допитують його свояки.
- Не знаю! Не знаю! Ой, та й страшенне ж!

Що за диво! Зібралось довкола чимало звіра, заспокоюють його, дали води напитися. Мавпа Фрузя вистригла йому три жмільки волосся з-між очей і пустила на вітер, щоб так і його переполох розвіявся, але де тобі, усе дарма. Бачачи, що з Вовком непорадна⁴ година, звірі присудили йти їм усім у той бік, де показував Вовк, і подивитися, що там таке страшно. Підійшли до того місця, де все ще крутився Лис Микита, зиркнули собі ж та й кинулися врозтіч. Де ж пак! Такого звіра ні видано ні чувано, відколи світ світом і ліс лісом. А хто там знає, яка в нього сила, які в нього зуби, які кігті і яка його воля?

¹ Заграло серце – відчув радість.

² Довбня – велика палиця.

³ Ступернак – товкач.

⁴ Непорадна – лиха.

Хоч і як тяжко турбувався Лис Микита своєю новою подобою, а все-таки він добре бачив, яке враження зробила та його подоба зразу на Вовка, а отсе тепер і на інших звірів.

«Гей, – подумав собі хитрий Лис, – та се не кепсько, що вони мене так бояться! Так можна добре виграти. Стійте лишень, я вам покажу себе!»

І, піднявши вгору хвіст, надувшись гордо, він пішов у глиб лісу, де знав, що є місце сходин для всеї лісової людності. Тим часом гомін про нового нечуваного й страшного звіра розійшовся геть по лісі. Усі звірі, що жили в тім лісі, хотіли хоч здалека придивитися новому гостеві, але ніхто не смів приступити ближче. А Лис Микита мов і не бачить сього, іде собі поважно, мов у глибокій задумі, а прийшовши насеред звірячого майдану, сів на тім пеньку, де звичайно любив сидати Ведмідь. Сів і жде. Не минуло й пів години, як довкола майдану нагромадилося звірів і птахів видимо-невидимо. Усі цікаві знати, що се за поява, і всі бояться її, ніхто не сміє приступити до неї. Стоять здалека, тремтять і тільки чекають хвили, щоб дати драпака.

Тоді Лис перший заговорив до них ласкаво:

– Любі мої! Не бійтеся мене! Приступіть ближче, я маю вам щось дуже важне сказати.

Але звірі не підходили, і тільки Ведмідь, ледве-ледве переводячи дух, запитав:

– А ти ж хто такий?

– Приступіть ближче, я вам усе розповім, – лагідно й солодко говорив Лис. Звірі трохи наблизилися до нього, але зовсім близько не важилися.

– Слухайте, любі мої, – говорив Лис Микита, – і тіштеся! Сьогодні рано святий Миколай виліпив мене з небесної глини – придивіться, яка вона блакитна! І, ожививши мене своїм духом, мовив:

«Звіре Остромисле! У звірячім царстві запанував нелад, несправедливий суд і неспокій. Ніхто там не певний свого життя і свого добра. Іди на землю і будь звірячим царем, заводь лад, суди по правді й не допускай нікому кривдити моїх звірів!»

Почувши се, звірі аж у долоні сплеснули.

– Ой господи! Так се ти маєш бути наш добродій, наш цар?

– Так, дітоньки, – поважно мовив Лис Микита.

Нечувана радість запанувала у звірячім царстві.

Зараз кинулися робити порядки. Орли та яструби наловили курей, вовки та ведмеді нарізали овець, телят і нанесли цілу купу перед нового царя. Сей узяв часточку собі, а решту по справедливості розділив між усіх голодних.

Знову радість, знов оклики зачудування і подяки. От цар! От добродій! Та за таким царем ми проживемо віки вічні, мов у Бога за дверми!

Пішли дні за днями. Лис Микита був добрим царем, справедливим і м'якосердним, тим більше, що тепер не потребував сам ходити на лови, засідати, мордувати. Усе готове, зарізане, навіть обскубане й обпатране,

приносили йому услужні міністри. Та й справедливість його була така, як звичайно у звірів: хто був дужчий, той ліпший, а хто слабший, той ніколи не виграв справи.

Жили собі звірі під новим царем зовсім так, як і без нього: хто що зловив або знайшов, той їв, а хто не зловив, той був голоден. Кого вбили стрільці, той мусив загинути, а хто втік, той Богу дякував, що живе. А проте всі були дуже раді, що мають такого мудрого, могутнього й ласкавого царя, а надто так неподібного до всіх інших звірів.

І Лис Микита, зробившись царем, жив собі, як у бога за дверми. Тільки одного боявся, щоб фарба не злізла з його шерсті, щоби звірі не пізнали, хто він є по правді. Для того він ніколи не виходив у дощ, не йшов у гущавину, не чухався і спав тільки на м'якій перині. І взагалі він пильнував, щоб нічим не зрадити перед своїми міністрами, що він є Лис, а не звір Остромисл.

Так минув рік. Надходили роковини того дня, коли він настав на царство. Звірі надумали святкувати врочисто той день і справити при тій нагоді великий концерт. Зібрався хор із лисів, вовків, ведмедів, уложено чудову кантату, і вечором по великих процесіях, обідах і промовах на честь царя хор виступив і почав співати. Чудо! Ведмеді ревли басом, аж дуби тряслися. Вовки витягали соло, аж око в'януло. Але як молоді лисички в народних строях задзявкотіли тоненькими тенорами, то цар не міг витримати. Його серце було переповнене, його обережність заснула, і він, піднявши морду, як не задзявкає і собі по-лисячому!

Господи! Що стало? Усі співаки відразу затихли. Усім міністрам і слугам царським відразу мов полуда з очей спала. Та се Лис! Простісінський фарбований Лис! Ще й паскудною олійною фарбою фарбований! Тьфу! А ми собі думали, що він не знати хто такий! Ах ти, брехуне! Ах ти, брехуне!

І, не тямлячи вже ані про його добродійства, ані про його величну мудрість, а люті тільки за те, що так довго давали йому дурити себе, усі кинулися на нещасного Лиса Микиту й розірвали його на шматочки. І від того часу пішла приповідка: коли чоловік повірить фальшивому приятелеві; коли який драбуга¹ отуманить нас, обдере, оббреше й ми робимося хоть дрібку мудрішими по шкоді, то говоримо: «Е, я то давно знав! Я на нім пізнався, як на фарбованім Лисі».

▲ Олег Кіналь. Ілюстрація до книжки «Фарбований Лис»

¹ Драбуга – ледар.

ПЕРЕВІРЯЄМО

- Першим побачив нечуваного синього звіра
А Ведмідь Б Олень В Кабан Г Вовк
- Вислів *як у бога за дверима* означає
А сумно Б яскраво В безтурботно Г пригнічено
- Чим необдумано похвалився Лис Микита перед товаришами?

АНАЛІЗУЄМО

- Чому казку «Фарбований Лис» називаємо літературною?
- Запишіть у правильній послідовності подані пункти плану до казки «Фарбований Лис». Обміняйтеся зошитами, перевірте правильність виконання завдання.
 - ▶ Страшний синій звір.
 - ▶ Вихваляння Лиса Микити.
 - ▶ «Справедливе» царювання Лиса.
 - ▶ Лис на торговиці.
 - ▶ Помста одурених звірів.
 - ▶ Микита в діжці з фарбою.
 - ▶ Неприємна зустріч із собаками.
- Хто такий Лис Микита? Прочитайте, як про нього сказано на початку казки.
- Розкажіть про невдале полювання Лиса. Чому йому не пощастило?
- У яку комічну ситуацію потрапляє Лис? Чому? Як він з неї викрутився?
- Як Лису Микиті вдалося стати царем звірів? Чи міг би він ним стати, якби не застосував хитрощі й обман?
- Проаналізуйте промову Лиса перед звірами. Які нові риси Лиса розкрито в цьому епізоді? Що він обіцяв звірам?
- Чому звірі спочатку так зраділи, що Лис стане їхнім царем? Чи змінилося їхнє ставлення до Лиса потім?
- Гарним чи поганим царем був Лис Микита? Поясніть свою відповідь. Яким, на вашу думку, повинен бути справжній цар звірів?
- На кого в кінці казки більше були сердиті звірі: на Лиса Микиту, на Вовка чи на самих себе? Як про це сказано в тексті казки?
- Автор, коли розповідає про пригоди Лиса Микити, двічі називає його бідним. Чи справді оповідач співчуває героєві? Як автор ставиться до Микити?
- Головним персонажем твору є Лис Микита. Але кого насправді змалював Іван Франко в цьому образі: людину чи тварину? Відповідь поясніть.
- Роздивіться малюнок-схему «Образ Лиса Микити». Які помилки ви тут помітили? Випишіть лише ті слова, якими дійсно можна схарактеризувати цього персонажа.

